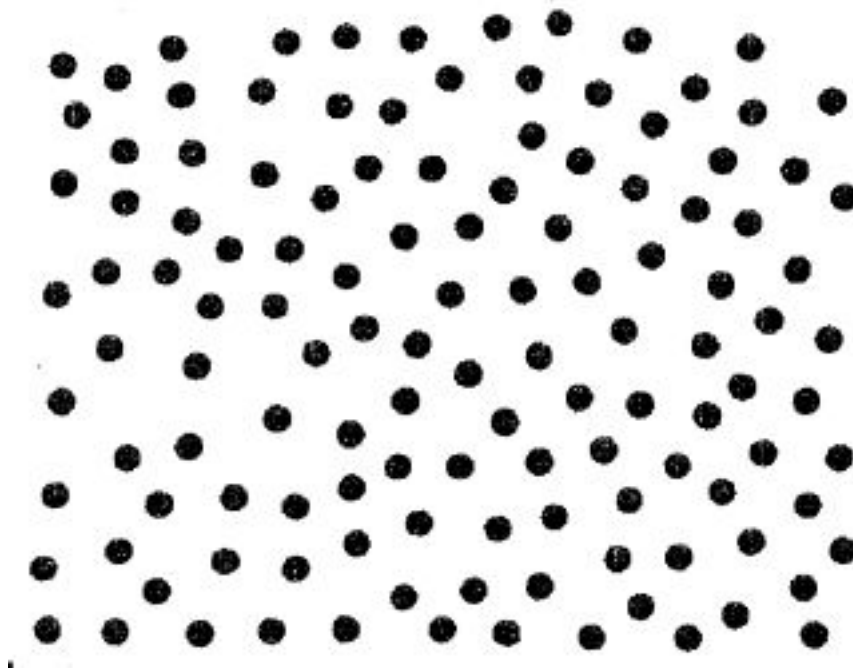

L'autoritat jurídica de la psicologia

10/2009 - Psicologia.

La necessitat d'infal·libilitat de les resolucions judicials va portar als psicòlegs de principis del segle XX a desenvolupar una metodologia científica per analitzar les reaccions dels acusats i testimonis amb la finalitat de comprovar la seva veracitat testimonial. Així, en general, el valor del testimoni era qüestionat; els psicòlegs aportarien noves proves per mostrar la falta de exactitud i fiabilitat dels testimonis humans. Encara que algunes de les propostes metodològiques desenvolupades en el marc de la nova psicologia criminal van tenir èxit i d'altres no, si més no van contribuir a una nova manera de treball jurídic, més experimental i científic.

"Mireu durant uns segons la imatge següent i, sense mirar-la més, estimeu quants punts hi havia", preguntava Karl Marbe als seus subjectes experimentals. Al seu manual del 1913 ens explica que la gent en general subestima la quantitat de punts que hi ha. Un dels seus subjectes, per exemple, va dir que n'hi havia 60 quan en realitat n'hi ha 125.

Pot ser útil la psicologia científica per la tasca professional en l'àmbit jurídic? A principis del segle vint alguns psicòlegs alemanys pensaven que sí i per mostrar-ho van donar classes i van escriure manuals per a juristes.

El primer en publicar un llibre de text d'aquest tipus va ser Otto Lipmann qui, el 1908, presentava la psicologia com a ciència experimental de la vida mental. Explica que els psicòlegs moderns, fent ús del mètode experimental, desenvolupen tècniques que poden ser útils pel diagnòstic de la implicació d'un acusat en un crim. Un mètode que originalment va ser proposat per Wertheimer i Klein i que en alemany va rebre al nom característic de Tatbestandsdiagnostik (diagnòstic de fets), consisteix en el registre acurat de les respostes i el temps de reacció de l'acusat quan aquest sent una sèrie de paraules o veu unes determinades imatges. Entre paraules i imatges neutrals s'intercalen algunes que tenen a veure amb el crim.

Com a examinadors de les capacitats psíquiques, els psicòlegs eren molt conscients dels errors i mancances de la maquinària mental humana. Al llarg del segle dinou encara havia estat molt comú basar la fiabilitat d'un testimoni en l'estatus social de la persona que ho emet. D'aquesta manera es creia que el testimoni d'un cap de la policia o d'un bisbe eren totalment fiables. Amb el descobriment del fenomen de la suggestió cap a finals de segle, tot just es començaven a posar en dubte els testimonis ben intencionats de persones mentalment sanes, madures i educades, una tendència que a poc a poc es va anar estenent també a persones amb un alt estatus social. Els psicòlegs encara reunirien més dades per posar en dubte la capacitat de l'ésser humà d'aportar testimonis fidedignes i exactes.

Segons Karl Marbe, fins i tot la convergència de testimonis no constitueix cap garantia de la seva veracitat. Ho argumenta referint-se al fet que pels que vivim en una mateixa cultura, "sota condicions similars, la uniformitat de processos mentals és molt més gran del que s'espera". En cas de donar testimonis la gent pot cometre fins i tot errors compartits i, per tant, el fet de que els testimonis coincideixen per se no es cap garantia de que siguin fidels a la realitat.

A partir de les primeres experiències com a experts en judicis, els psicòlegs van fer una aportació molt valuosa per tal d'ajudar a regular la fase de recollida d'informació. Es trobaven en molts casos que diverses persones, com el director de la escola, el

cura, els pares i els policies havien interrogat els nens de forma descoordinada i poc professional, portant als nens a l'emissió de múltiples testimonis contradictoris, confusos i poc fiables. Sovint ni tan sols constaven les preguntes que se'ls havien fet al testimoni, ni un registre exacte de les paraules dites. Per tant Otto Lipmann, per exemple, proposa amb urgència que es tinguin en compte coses com que:

- a) els testimonis espontanis són sempre millors que les interrogacions i
- b) en cas de que el testimoni es basés en un interrogatori és essencial enregistrar exactament les preguntes plantejades.

Altres propostes, però, no van tenir tant d'èxit. Il·lusionat per trobar utilitats als mètodes psicològics en el camp jurídic, Karl Marbe va proposar la introducció de l'examen d'intel·ligència per a conèixer la maduresa intel·lectual a l'hora d'apreciar el grau de consciència i el sentit de responsabilitat de l'acusat. Però aquesta mesura, que comportaria un pes molt més rellevant pels psicòlegs en el context penal, de seguida va ser rebutjada per juristes.

Aquí arribem a una pregunta clau: com van reaccionar els experts jurídics davant d'aquests intents per a mostrar la utilitat de la psicologia en la jurisprudència? A Alemanya ens trobem que, al llarg de les primeres dècades del segle vint, molts criminalistes mostraven un gran interès i apreciació per la psicologia, però si ampliem les mires a nivell geogràfic ens trobem a Europa amb opinions molt dividides.

Una de les aportacions claus a la que es refereixen els que defensen la utilitat de la psicologia va ser l'informe fet per Marbe com a psicòleg expert en un cas d'homicidi per imprudència en un accident de tren molt aparatós al 1913. El seu informe, basat en uns experiments realitzats amb una locomotora real i amb personal ferroviari, va resultar tan convincent que va influir notablement en el judici final. Algun jutge va pensar que aquest tipus de treball científic fet al camp de la psicologia podria mostrar una nova manera més empírica i objectiva i, al cap i a la fi més moderna, de treballar en el camp jurídic que l'antic enfocament dogmàtic.

Annette Mülberger

Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació

"TEACHING PSYCHOLOGY TO JURISTS: Initiatives and Reactions Prior to World War I". Mülberger, A. HISTORY OF PSYCHOLOGY, 12 (2): 60-86 MAY 2009.